

MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ

**PROGRAM
LICEUM OGÓLNOKSZAŁCĄCEGO
(PROFIL KLASYCZNY)**

JĘZYK ŁACIŃSKI

**dodruk programu
nr OP 23-4120-12/84 z 1985 roku**

**WARSZAWA 1994
WYDAWNICTWA SZKOLNE I PEDAGOGICZNE**

Program przygotowany w Instytucie Programów Szkolnych,
zatwierdzony przez ministra oświaty i wychowania w dniu
10 kwietnia 1984 roku, nr OP 23-4120-12/84, do realizacji
od roku szkolnego 1986/87 w klasie I, od roku szkolnego
1987/88 w klasie II, od roku szkolnego 1988/89 w klasie III
i od roku szkolnego 1989/90 w klasie IV.

397.2(023)

ISBN 83-02-03022-8

3181/6/c

© Copyright by
Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne
Warszawa 1985

Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne
Warszawa 1994
Ark. wyd. 1,0; ark. druk. 1,25
Zam. nr 8194
Dodruk wykonano w:
Zakładzie Poligraficznym „Uniprint”
ul. Kaczerfica 96 Warszawa

CELE KSZTAŁCENIA I WYCHOWANIA

Język łaciński jako jeden z elementów wykształcenia ogólnego odgrywa poważną rolę w nauczaniu i przygotowaniu młodzieży do studiów wyższych i dalszego samokształcenia.

Znajomość języka łacińskiego:

- pozwala lepiej zrozumieć zjawiska języka ojczystego, którego fleksja i składnia ukształtowały się pod wpływem łaciny,
- ułatwia naukę języków nowożytnych, przede wszystkim romańskich, dzięki możliwościom zrozumienia etymologii wielu wyrazów występujących w tych językach,
- budzi wrażliwość językową, pomaga w zwięzłym wypowiedaniu się przez kształcenie umiejętności analizy językowej opartej na znajomości podstawowych zasad morfologii i składni łacińskiej,
- umożliwia poznanie kultury antycznej stanowiącej trwałą wartość w rozwoju kultury europejskiej, a szczególnie polskiej,
- ułatwia orientowanie się, które elementy kultury współczesnej wywodzą się z antyku,
- przyczynia się do gruntowniejszego rozumienia i opanowania terminologii naukowej oraz technicznej opartej w szerokim zakresie na językach klasycznych, co ułatwia pracę w różnych zawodach i dyscyplinach naukowych,
- kształtuje postawę humanistyczną dzięki treściom ideowo-wychowawczym zawartym w tekstach i stwarza wiele okazji do wychowania aktywnych społecznie obywateli - patriotów,
- budzi wrażliwość na piękno zawarte zarówno w utworach literackich, jak w sztukach plastycznych.

Znajomość języka łacińskiego i kultury antycznej będzie dla

uczniów wielką pomocą nie tylko na lekcjach języka polskiego i historii, lecz również obudzi w nich zainteresowanie dla zjawisk artystycznych w różnych dziedzinach.

Celem nauczania języka łacińskiego w liceum ogólnokształcącym o profilu klasycznym jest:

- doprowadzenie uczniów do opanowania określonego zasobu słownictwa /około 1 000 wyrazów i zwrotów łacińskich/ oraz przyswojenie niezbędnych elementów gramatyki w zakresie umożliwiającym zrozumienie i tłumaczenie tekstów łacińskich przy użyciu słownika,
- wzbogacenie wiedzy uczniów o życiu i kulturze narodów starożytnych, co pozwoli lepiej zrozumieć wiele zjawisk w kulturze ojczyznej i ogólnołudzkiej,
- przygotowanie uczniów do rozumienia przemian historycznych, co przyczyni się do lepszego oceniania zjawisk zachodzących w świecie współczesnym,
- wyrobienie sprawności w korzystaniu ze słowników i innych pomocy naukowych /encyklopedie, atlasy/,
- kształtowanie umiejętności kojarzenia poznanych wyrazów łacińskich z pochodzącymi od nich wyrazami spotykanymi w języku polskim i w innych znanych uczniowi,
- zdobywanie umiejętności jasnego i logicznego formułowania myśli, jak również sprawniejszego operowania językiem polskim, dzięki pracy nad przekładem tekstów łacińskich.

Nauczanie języka łacińskiego odbywa się w korelacji z innymi przedmiotami, a przede wszystkim z językiem polskim, językami nowożytnymi i historią.

TREŚCI KSZTAŁCENIA I WYCHOWANIA

K L A S A I

/ 4 godziny tygodniowo /

1. TEMATYKA

Życie Greków i Rzymian: szkoła, dom, życie prywatne i państwowe, obrządki sakralne, mity, bajki, anegdoty, listy, rozmowy i zabawy.

Tematyka ta powinna być przedstawiona w tekstach, preparowanych lub adaptowanych, w sentencjach oraz czytankach polskich.

Preparowane teksty łacińskie mają ukazywać obrazki z życia szkoły i domu rzymskiego, rzymską rodzinę, scenki z forum, senatu, świątyni, kilka najważniejszych mitów.

Teksty adaptowane mogą zawierać listy, bajki, anegdoty zaczerpnięte z pisarzy rzymskich.

2. SŁOWNICTWO

Opanowanie około 400 wyrazów i zwrotów łacińskich, kilkunastu sentencji z czytanych tekstów.

Grupowanie wyrazów etymologicznie pokrewnych.

Grupowanie wyrazów wokół określonych tematów.

Kojarzenie poznanych wyrazów łacińskich z pochodzącymi od nich lub spokrewnionymi wyrazami zarówno języka polskiego, jak i znanych uczniom języków obcych.

3. FLEKSJA

Rzeczowniki I, II, III, IV i V deklinacji.

Przymiotniki i ich stopniowanie.

Czasowniki czterech koniugacji w następujących formach:

indicativus activi i passivi - praesentis, imperfecti, futuri I;

imperativus praesentis activi, infinitivus praesentis activi

i passivi;

indicativus i infinitivus perfecti activi;
participium praesentis activi.

Gerundium.

Sum i composita - adsum, absum, possum, prosum: praesens, imperfectum, futurum I i perfectum indicativi; imperativus praesentis, infinitivus praesentis i perfecti.

Zaimki: osobowe, dzierżawcze, wskazujące, względny, pytajny.

Liczebniki główne i porządkowe do 100 z odmianą unus, duo, tres.

Przysłówki utworzone od przymiotników.

4. SKŁADNIA

Szyk zdania pojedynczego, orzeczenie imienne, zdanie pojedyncze rozwinęte. Dopełnienie po czasowniku zaprzeczonym. Podwójny accusativus. Accusativus cum infinitivo. Rząd przyimków /ad, ante, apud, contra, extra, inter, per, post, ab, cum, de, ex, pro, in, sub/. Składnia nazw miast i rzeczownika domus. Dativus possessivus. Ablativus loci, temporis. Zdania złożone podrzędnie. Zdania z orzeczeniem w indykatiwie[†] - przydawkowe /połączenie względne/, czasowe /cum, postquam/, warunkowe /si, nisi/, przyczynowe /quod/, przyzwolone /quamquam/, genetivus partitivus, ablativus comparationis.

Użycie zaimka zwrotnego i zwrotno-dzierżawczego w accusativus cum infinitivo.

Nominativus cum infinitivo.

[†] Nazwy łacińskie w przypadkach zależnych zostały pod względem fonetycznym, morfologicznym i ortograficznym dostosowane do zasad pisowni języka polskiego na podstawie "Słownika ortograficznego języka polskiego wraz z zasadami pisowni i interpunkcji" pod red. Mieczysława Szymczaka. Warszawa, PWN 1975 /wyd. 1./, s. 130-131

UMIEJĘTNOŚCI

Po pierwszym roku nauki:

- poprawne czytanie tekstu,
- rozpoznawanie form deklinacyjnych rzeczowników, przymiotników, zaimeków,
- określanie funkcji przypadków i form koniugacyjnych w zdaniu,
- rozpoznawanie i tłumaczenie accusativus cum infinitivo i nominativus cum infinitivo, podwójnego akuzatywu, dativus possessivus, ablativus loci i temporis, genetivus partitivus, ablativus comparationis, składni nazw miast i niektórych zdań podrzędnych,
- dostrzeganie pokrewieństwa między wyrazami języka łacińskiego i języka ojczystego.

Opanowanie:

- około 400 wyrazów zaczerpniętych z przeczytanych tekstów,
- pamięciowe kilkunastu przysłów i sentencji oraz poznanie najważniejszych mitów antycznych.

K L A S A II

/2 godziny tygodniowo/

1. TEMATYKA

Życie społeczne i kulturalne Greków i Rzymian: praca, niewolnicy, rolnictwo i handel, szlaki komunikacyjne, życie patrycjuszy i plebejuszy; walki społeczne i powstania niewolników; ustroj, państwo, prawo, urzędy, obyczaje, wychowanie; nauka, sztuka, technika.

Poszerzenie wiadomości z historii Grecji i Rzymu: Grecy skutecznie bronią swej niezawisłości przed najazdami Persów. Boha-

terstwo żołnierzy i strategia wodzów /Miltiades, Temistokles/.
Galowie z poświęceniem walczą o wolność.

Uzupełniająca czytanka polskie obejmują wiadomości poszerzające zakres tej samej tematyki.

2. SŁOWNICTWO

Rozszerzenie zasobu słownictwa o około 200 nowych wyrazów i zwrotów z przeczytanych tekstów.

Wyrazy proste i złożone.

Przymyki w roli przedrostków.

Gromadzenie materiału frazeologicznego.

Grupowanie wyrazów i zmienność ich znaczenia.

Przyrostki przymiotnikowe i rzeczownikowe.

Rola i funkcja przedrostków przy czasownikach.

I PÓLROCZE

3. FLEKSJA

Zaimki: zwrotny, wskazujące /kontynuacja z klasy I/; nieokreślone - aliquis, aliquid; aliqui, aliqua, aliquod; quidam, quaedam, quoddam; quisque, quaeque quodque; ullus, -a, -um, nullus, -a, -um.

Czasowniki czterech koniugacji w następujących formach: participium perfecti passivi; perfectum indicativi passivi, infinitivus perfecti passivi, participium futuri activi, infinitivus futuri activi.

Coniunctivus praesentis i imperfecti activi i passivi czasowników czterech koniugacji oraz słowa posiłkowego sum.

Plusquamperfectum i futurum II indicativi activi i passivi czasowników czterech koniugacji i słowa posiłkowego sum. Funkcja znaczeniowa plusquamperfecti i futuri II.

Liczebniki główne i porządkowe do 1 000.

4. SKŁADNIA

Podwójny nominativus, ablativus causae, modi. Coniugatio periphrastica activa.

Ut /ne/ finale i et obiectivum.

Coniunctivus w zdaniach głównych /charakterystyczne zwroty/.

Ablativus absolutus.

II PÓŁROCZE

1. LEKTURA

/Teksty do wyboru przez nauczyciela/

Adaptowane teksty /fragmenty/ z "Życiorysów" Neposa, "Pamiętników o wojnie galijskiej" Juliusza Cezara.

Nepos - Miltiades, Temistokles, Arystydes, Epaminondas, Timoleon, Caesar - Galowie bronią swojej niepodległości /dobór rozdziałów z książki VII/.

2. FLEKSJA

Przymiotniki z odmianą zaimkową. Odmiana zaimków nieokreślonych nemo i nihil.

Coniunctivus perfecti i plusquamperfecti activi i passivi czasowników czterech koniugacji oraz słowa posiłkowego sum.

Verba deponentia.

3. SKŁADNIA

Dativus auctoris, praepositionalis. Ablativus separationis.

Accusativus cum infinitivá po czasownikach iubeo, veto, patior.

Użycie zaimka zwrotnego i zwrotno-dzierżawczego w zdaniach podrzędnych.

Supinum, gerundivum w funkcji przydawki i orzecznika /coniuga-

tio periphrastica passiva/ Ut consecutivum. Cum historicum, causale i concessivum. Zdania pytajne zależne. Zdania względno-celowe.

UMIEJĘTNOŚCI

Po drugim roku nauki:

- poprawne czytanie tekstu,
- rozpoznawanie i właściwy przekład typowych zwrotów składniowych zawierających: accusativus i nominativus cum infinitivo, ablativus absolutus, podwójny nominativus, ablativus causae modi,
- analiza i przekład zdania pojedynczego i złożonego,
- zdania zaczynające się od ut /ne/ finale i ut obiectivum,
- rozumienie funkcji czasów i trybów,
- przekład krótkiego tekstu za pomocą słowniczka.

Opanowanie:

- około 200 nowych wyrazów występujących w przeczytanych tekstach,
- pamięciowe kilkunastu wybranych przysłów i sentencji oraz poszerzenie wiadomości z zakresu mitologii antycznej, realiów życia codziennego, społecznego i państwowego Greków i Rzymian.

K L A S A III

/2 godziny tygodniowo/

1. LEKTURA

/Teksty do wyboru przez nauczyciela/.

Marcus Tullius Cicero

Jedna mowa w skróceniu: albo In Catilinam oratio I, albo Pro Archia poeta, albo Actionis in Verrem secundae liber quartus: De signis /w wyjątkach/. Dział konstrukcyjny i dział ornamen-

tacyjny mów Cycerona. Wybór listów /np. opis triumfalnego powrotu z wygnania, list do chorego Tirona/.

Valerius Maximus

Exempla /wybór, np.: De verecundia, De humanitate et clementia/.

Publius Ovidius Naso

Metamorfozy, fragmenty /np.: Cztery wieki ludzkości, Dedal i Ikar/.

Autobiografia /Tristia IV, 10, 1-42/. Metamorfozy jako utwór mitologiczny.

Klemens Janicki

O sobie samym do potomności: Siquis eris olim...

2. SŁOWNICTWO

Rozszerzenie zasobu słownictwa o około 200 nowych wyrazów i zwrotów z przeczytanych tekstów.

Grupowanie synonimów, antonimów, związków frazeologicznych /zwrotów/.

Zapożyczenia, grupy etymologiczne.

Życie wyrazów i zmienność ich znaczenia /kontynuacja/.

Systematyzowanie znaczeń i roli przyrostków i przedrostków.

3. FLEKSJA

Verba semideponentia, verba anomala i verba defectiva.

4. SKŁADNIA

Genetivus memoriae. Dativus celu i skutku; ablativus i genetivus qualitatis, ablativus limitationis, ablativus i genetivus pretii.

Consecutio temporum. Rodzaje zdań czasowych. Participium coniunctum.

Okresy zdań warunkowych. Zdania względno-okolicznikowe. Zdania zaczynające się od quin. Zdania zaczynające się od ut /ne/ po

verba timendii. Oratio obliqua. Attractio modorum.

Technika przekładów na język polski.

UMIEJĘTNOŚCI

Po trzecim roku nauki:

- poprawne czytanie tekstów prozaicznych oraz wierszowanych,
- posługiwanie się słownikiem łacińsko-polskim,
- analiza, objaśnienia językowe i rzeczowe opracowanego tekstu oraz jego przekład ustny, pisemny w literackiej polszczyźnie,
- przekład nowego, łatwego tekstu oryginalnego za pomocą słownika,
- rozpoznawanie zapożyczeń z języka łacińskiego w języku polskim i językach nowożytnych.

Opanowanie:

- około 200 nowych wyrazów,
- pamięciowe fragmenty prozy Cyncerona i wierszy Owidiusza,
- poszerzenie wiadomości z mitologii.

K L A S A IV

/2 godziny tygodniowo/

1. LEKTURA

Teksty zarówno pisarzy łacińskich, jak i polsko-łacińskich do wyboru przez nauczyciela.

Publius Vergilius Maro

Aeneis - inwokacja I, 1 -11; fragmenty księgi II.

Titus Livius

Ab urbe condita - fragmenty z pierwszej i trzeciej dekady, np.:

C. Mucius Scaevola II, 12;

Cloelia virgo II, 13;

De discordia inter patres plebemque orta II, 23;

De Menenio Agrippa II, 32;

Cn. Marcius Coriolanus II, 39-40;

L. Quinctius Cincinnatus III, 26-29;

De Romanorum clade ad lacum Trasumennum accepta XXII, 4-7.

Quintus Horatius Flaccus

Sermones I, 9; II, 6;

Epodon II;

Carmina I, 1, 3, 4, 9, 11; II, 3, 10; III, 9, 30; IV, 3.

Fragmety z dzieł:

Długosza /Annales/ - opis bitwy pod Grunwaldem;

Modrzewskiego /De republica emendanda/ - liber II, de bello
/fragmety/;

Kromera /Polonia/ - charakterystyka szlachty polskiej XVI w.
/fragment Ingenia Polonorum sunt aperta.../.

Technika przekładów na język polski.

Przy lekturze należy zwracać szczególną uwagę na walory humanistyczne /w szerokim tego słowa znaczeniu/ oraz systematyzować wydobywane z pamięci uczniów wiadomości gramatyczne.

Przy każdej okazji należy zwracać uwagę na znaczenie oraz rolę kultury greckiej i rzymskiej /zwłaszcza w dziedzinie literatury i sztuki/, a także jej wpływ na kulturę europejską, zwłaszcza polską.

2. SŁOWNICTWO

Rozszerzenie zasobu słów o około 200 wyrazów i zwrotów oraz sentencji z przeczytanych tekstów.

Kontynuacja systematyzowania znaczeń i roli przedrostków i przyrostków.

Życie wyrazów i zmienność ich znaczeń /kontynuacja/.

Praktyczne podawanie zasad czytania wierszy łacińskich przy

lekturze tekstów poetyckich.

UMIEJĘTNOŚCI

Po czwartym roku nauki:

- poprawne czytanie tekstów prozaicznych i recytowanie poetyckich,
- posługiwanie się słownikiem łacińsko-polskim oraz poprawny przekład za jego pomocą niezbyt trudnego tekstu oryginalnego,
- biegle operowanie zapożyczeniami z języka łacińskiego i greckiego w języku polskim i językach nowożytnych,
- rozumienie przemian społecznych, politycznych, gospodarczych i kulturalnych w świecie współczesnym na przykładach procesów historycznych zachodzących w świecie antycznym.

ZAGADNIENIA ZWIĄZANE Z REALIZACJĄ PROGRAMU

Czteroletni kurs nauki języka łacińskiego w liceum ogólnokształcącym /profil klasyczny/ daje absolwentowi szkoły podstawę do kontynuowania nauki zarówno w systemie szkolnym, jak i na drodze samokształcenia.

W procesie nauczania wyróżnia się dwa etapy:

Celem pierwszego jest: opanowanie przez uczniów zasad gramatycznych, rozwijanie umiejętności przekładu tekstów preparowanych, krótkich tekstów oryginalnych, przysłów i sentencji oraz zdobycie wiadomości dotyczących kultury antycznej.

Celem drugiego jest: opanowanie przez uczniów podstawowych zasad składni, rozpoznawanie niektórych trudniejszych zjawisk

gramatycznych, pogłębienie umiejętności przekładu tekstów oryginalnych /proza, poezja/ oraz rozszerzenie wiadomości dotyczących literatury, sztuki, życia gospodarczego, społecznego i politycznego antycznych Greków i Rzymian.

Program zawiera następujące części:

- Cele kształcenia i wychowania.
- Treści kształcenia i wychowania, na które składają się: lektura, słownictwo, materiał gramatyczny /fleksja, składnia/ oraz umiejętności, jakie powinien uczeń osiągnąć na danym poziomie nauczania.
- Zagadnienia związane z realizacją programu.

1. KONSTRUKCJA PROGRAMU

W części: CELE KSZTAŁCENIA I WYCHOWANIA ukazuje się, jakie znaczenie dla absolwenta liceum ogólnokształcącego ma znajomość języka łacińskiego i elementów kultury antycznej.

Uczeń, który na lekcjach języka łacińskiego pozna logiczne podstawy języka, doceni znaczenie zwięzłości i precyzji wyrażania myśli, lepiej zrozumie znaczenie słów, które weszły do słownika języka ojczystego i języków nowożytnych. Wpływ bowiem łaciny na kształtowanie się języka ojczystego nie ustaje do dziś zarówno w leksyce i słowotwórstwie, jak w składni, frazeologii i stylistyce. Wpływ ten jest widoczny w terminologii specjalistycznej, naukowo-technicznej i literackiej. Nauczanie języka łacińskiego na odpowiednio dobranym materiale pozwoli łatwiej i głębiej dostrzegać ewolucję języka ojczystego; pozwoli też przyswoić poprawnie wiele wyrazów obcych mających prawo obywatelstwa w naszym języku.

Język łaciński odgrywał przez wiele stuleci rolę usługową

w Europie, a więc i w naszym kraju. Był on językiem dyplomacji, administracji, prawa, wreszcie literatury i nauki. Olbrzymia liczba źródeł historycznych dotyczących państwa polskiego, naszego narodu i naszej literatury to dokumenty pisane po łacinie. Stąd znajomość języka łacińskiego jest przydatna, a nawet niezbędna do badań naukowych w różnych dziedzinach.

Znać język łaciński to nie znaczy nim wkładać, ale mieć dzięki tej znajomości dostęp do źródeł historycznych i możliwość głębszego rozumienia problemów społeczno-ekonomicznych, oceniania dorobku myśli ludzkiej w dobie antyku, a także dostrzegania konstruktywnego wpływu języka łacińskiego na kształtowanie się i rozwój współczesnej kultury i cywilizacji.

2. DOBÓR I UKŁAD TREŚCI PROGRAMU

W części: TREŚCI KSZTAŁCENIA I WYCHOWANIA - dział: TEMATYKA

- uwzględnia podział na czytanki łacińskie z tekstami preparowanymi, adaptowanymi lub oryginalnymi. Czytanki polskie stanowią uzupełnienie wiadomości o tzw. realiachⁿ świata antycznego. Wychodząc z założenia, że kurs języka łacińskiego w liceum ogólnokształcącym ma dać podstawy dalszego kształcenia, położono w programie nacisk na leksykę. Zasady słowotwórstwa wprowadza się do poszczególnych klas jako konieczne wyjaśnienie i pogłębianie materiału leksykalnego.

Materiał gramatyczny został znacznie ograniczony i ułożony według zasady stopniowania trudności. Rozpoczyna się od deklinacji, jednego z zasadniczych elementów fleksji, ale ujętej jako całość. Drugi zasadniczy człon stanowi koniugacja. Nauczanie fleksji ograniczono do podstawowych wiadomości, koniecznych przy tłumaczeniu tekstów. W klasach wyższych dobór materiału

leksykalnego i gramatycznego - wzajemnie powiązany - wzbogaca słownictwo i jest kontynuacją i rozszerzeniem wiadomości z fleksji i składni. Pozwala to na wprowadzenie tekstów adaptowanych lub fragmentów tekstów oryginalnych.

Dział: UMIEJĘTNOŚCI - określa szczegółowo zakres umiejętności ucznia na poszczególnych poziomach nauczania.

3. METODY, FORMY I ŚRODKI REALIZACJI

Zarówno swoistość przedmiotu, jak i cele kształcenia i wychowania przyjęte w programie wymagają stosowania przede wszystkim metody pośredniej, tłumaczeniowej - analizy konstruującej. Stosowanie w określonych przypadkach metody bezpośredniej jest również psychologicznie słuszone i przynosi efekty dydaktyczne.

Samo zetknięcie się z tekstem nasuwa możliwość przeprowadzenia pewnych operacji logicznych, takich jak: odnalezienie elementów znanych i zrozumiałych, postawienie intuicyjnej hipotezy dotyczącej nowej treści. Rozbiór gramatyczny tekstu zawiera w sobie nie tylko możliwość, ale i konieczność kształtowania aktywności i samodzielnego myślenia. Nauczyciel powinien dołożyć wszelkich starań, aby wdrażać ucznia do prawidłowej metody pracy nad tekstem. Uczeń powinien zrozumieć, iż takich elementów języka jak słownictwo i gramatyka nie wolno traktować w oderwaniu od tekstu. Stanowią one bowiem materiał struktur językowych. Opanowywanie tych struktur, zrozumienie ich odrębności lub zgodności w stosunku do języka polskiego, lub innych języków nowożytnych, zrozumienie ich wewnętrznej logiki - pozwala na prawidłowe rozumienie i tłumaczenie tekstu, a w dalszym ciągu na wniknięcie w jego treść. Chodzi tu przede wszystkim o metodę samodzielnej pracy nad tekstem, metodę umożli-

wiającą każdemu uczniowi zdobycie tej umiejętności, która stanowi zarówno cel, jak i środek nauczania języka łacińskiego.

Stosowanie tej lub innej metody zależy od środków metodycznych i od złożoności samego materiału. Konieczność stosowania rozmaitych metod i technik nauczania wynika także i z mnogości celów stawianych przez program, z faktu, że w zespole każdej klasy znajdują się uczniowie o rozmaitych typach osobowości, różniący się między sobą wieloma cechami. Wypada zatem stosować jak najszerszej rozumiane metody aktywne /metoda sokratyczna, problemowa, indukcja z dedukcją/. Niecelowe jest stosowanie wyłącznie metod podających lub poszukujących, bowiem musi to doprowadzić do przerostu indukcji w nauczaniu.

Przyswajanie słownictwa powinno odbywać się w sposób angażujący myślenie ucznia. Powinien on dostrzegać różnorodność powiązania i zależności między wyrazami, zdawać sobie sprawę z pochodzenia ich znaczeń, z budowy słowotwórczej. Ćwiczenia słowotwórcze stanowiące znaczną część ćwiczeń lekcyjnych i domowych odgrywają ważną rolę w pomnażaniu zasobu leksykalnego ucznia.

Zjawiska gramatyczne z fleksji i składni prezentowane są uczniom na tekstach preparowanych, adaptowanych i oryginalnych. Wskazane jest stosowanie zagadnień gramatycznych w ujęciu syntetycznym. Stanowi ono bowiem istotny środek pomocniczy w nauce języka. Także komentarz gramatyczny przyczynia się do podniesienia efektywności nauczania. O ile jest to możliwe, należy starać się, aby uczniowie samodzielnie formułowali prawidła gramatyczne. W przypadku sformułowania reguły przez uczniów nauczyciel powtórzy ją w dokładniejszej formie z użyciem właściwych terminów.

Nauczyciela obowiązuje także stała dbałość o poprawność przekładu na język polski. Uczeń powinien ćwiczyć się w umiejętności nie tylko dokładnego, ale i poprawnego pod względem językowym przekładu na język ojczysty. Pod kierunkiem nauczyciela uczeń będzie dążył do zwięzłości, do precyzji polegającej na wyszukaniu najwłaściwszych słów, najbardziej odpowiednich zwrotów.

Informacje i komentarze związane z lekturą tekstów będą przez nauczyciela umiejętnie podawane i systematycznie włączane do zasobu ważnych lub interesujących wiadomości o świecie starożytnym. Należy związane z tłumaczonym tekstem realia uzupełniać lekturą pomocniczą w języku polskim.

Pomnażanie zasobu wiadomości rzeczowych odbywa się przez interpretację wynikającą w sposób naturalny z samego tekstu lub w miarę potrzeby z komentarza. Tekst oderwany od tła historycznego staje się nudny i martwy, nie wzbudza zainteresowania i nie może być należycie zrozumiany i zapamiętany, nawet jeśli zostanie przez ucznia samodzielnie przetłumaczony.

Przy analizie całości materiału nauczania należy zwracać baczność uwagę na zespalanie kształtujących walorów treści z metodami pracy poznawczej ucznia.

